

ΤΟ ΣΚΟΥΦΙΝ ΤΟΥ ΒΑΡΥΙΝΑ *

Κυπριακή δοξασία.

Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς διαδόσεως καὶ τῆς ἀναπτύξεως τῶν θρησκευτικῶν δοξασιῶν παρὰ τοῖς Ἑλλησιν ἀναντιρρήτως ἐπιφανῆ κατέχει θέσιν ἡ Κύπρος. Ἐνεκα τῆς γεωγραφικῆς θέσεως αὐτῆς ἐγγύτατα τοῦ ἀσιατικοῦ κόσμου κειμένη, ἡ νῆσος αὕτη κατὰ τοὺς παλαιοτάτους χρόνους ἦτο ὥσπερ τις χοάνη, εἰς τὴν ὁποίαν θρησκευτικαὶ παραστάσεις σημιτικῶν λαῶν ἐκωνεύοντο καὶ ἀπετελειοῦντο εἰς ἑλληνικοὺς τύπους. Ρεύματα ἐξ ἀντιθέτων προερχόμενα διευθύνσεων συγκινοῦντο ἐκεῖ καὶ συνεμιγνύοντο· τὸ ἐν ἔφερεν ἐκ τῆς Φοινίκης ἀπηχῆσεις τοῦ παναρχαίου πολιτισμοῦ τῶν Ἀσσυρίων καὶ Βαβυλωνίων· ἄλλο ἐκ νότου ἀπαυγάζετο τῆς αἰγυπτιακῆς θεοσοφίας· τὸ τρίτον δ' ἐκ τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν παρείχετο πλοῦστα καὶ γανιμώτατα σπέρματα ἑλληνικῶν ἰδεῶν. Τὸ ρεῦμα τοῦτο τὴν πρώτην ἀφετηρίαν εἶχεν ἴσως ἐν Κρήτῃ, διότι βεβαία φαίνεται ἡ ἐν τοῖς μυθικοῖς χρόνοις ἐπικοινωνία τῆς νήσου ταύτης πρὸς τὴν Κύπρον, ὕστερον δ' ἐν Ἀργεῖ, εἰτα ἐν τῇ ἀρχαδικῇ Τεγέᾳ, ἐν Λακωνίᾳ καὶ τελευταῖον ἐν Ἀθήναις.

Καὶ ταῦτα μὲν κατὰ τοὺς παναρχαίους χρόνους· ὅτε δὲ τὸ σεμνὸν οἰκὸδόμημα τῆς ἑλληνικῆς θρησκείας ἤρχισε νὰ καταρρέῃ καὶ ἡ πίστις εἰς τοὺς θεοὺς νὰ κλονῆται, ὠγχοῦτο δ' ὁ φορυτὸς τῆς δεισιδαιμονίας, ἡ Κύπρος πάλιν ἦτο ὁ πρῶτος σταθμός, ἐξ οὗ διεσπάρησαν ἀνὰ τὰς λοιπὰς ἑλληνικὰς χώρας συριακαὶ καὶ παντοειδεῖς ἄλλαι ἀσιατικαὶ καὶ αἰγυπτιακαὶ λατρεῖαι, ὁπόθεν ἐξωρμῶντο παντοίων προελεύσεων γόητες καὶ τερατουργοὶ καὶ μάντις. Ἀλλ' ἐν αὐτῇ πάλιν καὶ ἐρριζοδόλησε καὶ ἑλληνικὸν προσέλαβε χαρακτῆρα τὸ χριστιανικὸν κήρυγμα· διότι ἡ πρώτη σπουδαία ἀποστολικὴ διδασκαλία τοῦ Παύλου ἐν Κύπρῳ ἐγένετο, καὶ Κύπριος ἦτο ὁ ἐπιφανέστατος τῶν συνεργατῶν τοῦ Ἀποστόλου, ὁ Βαρνάβας.

Διήλθον ἐκ Κύπρου κατὰ τοὺς ὕστερον χρόνους Ἀραβες ἐξ Ἀνατολῶν, Φράγκοι ἐκ τῆς Δύσεως, καὶ ἀπέλιπον ἵχνη τῆς διαδόσεως αὐτῶν, ἐρείπια κτισμάτων ἐν τῇ χώρᾳ, ἰδέας τινὰς καὶ δοξασίας ἐν τῇ ψυχῇ τῶν Κυπρίων.

(*) Διάλεξις ἐν τῇ φιλολογικῇ συλλογῇ «Παρυνασσῶν». Ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ περιοδικὸν σύγγραμμα «Παναθήναια» 1901 τ. Β' σ. 122-127.

Ἄλλὰ τὰ θνητὰ στοιχεῖα τεχέως ἀφωμοιώθησαν πρὸς τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα, χρησιμεύσαντα μᾶλλον ὥς κέντρον πρὸς δημιουργίαν νέων ἀκραιφνῶς ἐλληνικῶν τύπων. Ποιητὴς εἶπερ τις καὶ ἄλλος βαθυτάτα ἐγκύψας εἰς τὴν μελέτην τῆς ἐλληνικῆς ψυχῆς καὶ ἐνωτισθεὶς τοὺς φθόγγους αὐτῆς τοὺς μυστηριώδεις ⁽¹⁾ ἐξήγγελλε προχθὲς ἀκόμη ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου, ὅτι εἰς τὴν Κύπρον ὀφείλει ὁ νεώτερος ἐλληνικὸς κόσμος τὴν δημιουργίαν δύο νέων ἰδεωδῶν προτύπων, τοῦ ἰδεώδους προτύπου τοῦ κάλλους καὶ τοῦ τῆς ρώμης, τὴν Ἀροδαφνοῦσιν καὶ τὸν Διγενῆ. Ὡς ἡ ἀρχαία Κύπρος ἐκ τοῦ Τυρίου Μελκάρτ ἐπλασε τὸν Ἡρακλέα οὕτω, κατὰ τὸν ποιητὴν, καὶ ἡ τῶν μέσων χρόνων παρέδωκεν εἰς ἡμᾶς τὸν τύπον τοῦ Διγενῆ. Ἀλλὰ τὴν γνώμην ταύτην πρέπει νὰ δεχθῶμεν μετὰ μικρᾶς μεταβολῆς. Ἡ Κύπρος δὲν ἦτο ἡ κοιτίς τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν ἔπους τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτη· τὴν κοιτίδα αὐτοῦ ἀναζητοῦντες θὰ εὕρωμεν ἀπώτερον, εἰς τὰ πρὸς ἀνατολὰς σύνορα τοῦ μεγάλου ἐλληνικοῦ κράτους τῶν μέσων χρόνων, παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Εὐφράτου. Εἰς τὴν Κύπρον δ' ὅμως ὀφείλεται ἡ τιμὴ ὅτι ἀκμαίαν διετήρησε τὴν μνήμην τοῦ ἥρωος, καὶ ψάλλει ἀκόμη ἀναλαμπῶντος τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν ἔπους τὰς ραψωδίας. Εἶναι ἀληθῶς θαυμαστὴ ἡ ἐμμονὴ τοῦ ἡμετέρου ἔθνους εἰς τὰ πάτρια· ἀλλὰ δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι ἐν πολλοῖς ὑπερβάλλουσι κατὰ τοῦτο τὰς λοιπὰς Ἑλλήνας οἱ Κύπριοι. Ἐκ τῶν περὶ τοῦ Διγενῆ παραδόσεων, διετήρησαν ἰδέας καὶ δοξασίας, αἰτίνας καὶ κατ' αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους εἶχον κατὰ τὴν ἐξέτησιν ἢ εἶχον παραφθαρῇ ἐν ἄλλαις ἐλληνικαῖς χώραις. Καὶ ἐν τοιοῦτο παραδείγμα διατηρήσεως παλαιολογίας θὰ ἐκθέσω πρὸς ἡμᾶς σήμερον.

Εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς τραγωδίας τοῦ Γκαίτε καὶ πάγκοινον κατέστη διὰ τῶν μελωδιῶν τοῦ Γκαουνῶ τὸ ὄνομα τοῦ Μεφιστοφελοῦς. Ἀλλὰ πόθεν 123 προῆλθε τὸ ὄνομα τοῦτο δὲν εἶχεν ἐξιχνιασθῇ. Ἐπεχείρησαν νὰ τὸ ἐξηγήσωσιν ἐκ τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης, ἄλλοι ἐκ τῆς ἐλληνικῆς· ἀλλ' αἱ ἐτυμολογίαι αὐτῶν ἦσαν βεδισσμέναι καὶ ἀπίθανοι. Τοῦ ὀρθοῦ φαίνεται ὅτι ἔτυχεν ὁ σοφὸς Γερμανὸς μυθολόγος κ. Γουλιέλμος Ρόσ'ερ, ὅστις ἐν τῇ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος δημοσιευθείσῃ ἐμβριθεστάτῃ μελέτῃ του περὶ τοῦ Ἐφιάλτου, εἰκάζει ὅτι τὸ ὄνομα ἐπλάσθη ὑπὸ λογίων τῆς Ἀναγεννήσεως, εἶναι δὲ Μεγιστωφέλης, σημαίνον δαίμονα μέγιστα ὠφελοῦντα. Ἐπλάσθη δὲ τὸ ὄνομα κατὰ τὸν τύπον τῆς ἐλληνικῆς ἐπικλήσεως τοῦ Ἐφιάλτου, Ὡφέλης ἢ Ἐπωφέλης. Ἀλλὰ τίς ἢ σχέσις τοῦ Μεφιστοφελοῦς πρὸς τὸν Ἐφιάλτην, καὶ τίνας ἔνεκα λόγους [πάθος βαρὺ καὶ δυσάρεστον ἔφερε παρὰ τοῖς Ἑλλήσι τόσο ἐυφημον ὄνομα; Τὴν λύσιν τῆς ἀπορίας νομίζω ὅτι δυνάμεθα ν' ἀνεύρωμεν εἰς δημώδεις ἐλληνικὰς δοξασίας, τὰς ὁποίας θὰ σᾶς ἀναφέρω. Ἀλλὰ πρὸ τούτου ἀναγκαίαν κρίνω τὴν ἐπισκρότησιν τῶν διαφο-

(1) Ὁ κ. Κωστής Παλαμάς.

ρων ὀνομάτων τοῦ ἐφιάλτου παρ' ἡμῖν κατὰ τοὺς μέσους καὶ τοὺς σημερινούς χρόνους.

Ἐκ τῶν ἀρχαίων ὀνομάτων τοῦ Ἐφιάλτου — Ἐφιάλτης, Ἡπιάλος, Πινυγάλων, Τίφυς καὶ τῶν τοιούτων — οὐδὲν διεσώθη ἐν τῇ κοινῇ γλώσσῃ. Ἐχει δ' αὕτη ποικίλα ὀνόματα πρὸς δῆλωσιν τοῦ πάθους, πάντα σχεδὸν ἐλληνικά τὴν ἐτυμολογίαν, ἴσως δὲ καὶ πολλῶ παλαιότερα τῶν χρόνων, καθ' οὓς τὸ πρῶτον μνημονεύονται.

Ὁ Ψελλός, ὁ Σουίδας καὶ ἄλλοι τινὲς βυζαντινοὶ συγγραφεῖς μαρτυροῦσιν ὅτι ὁ Ἐφιάλτης ἐλέγετο παρὰ πολλοῖς βαβουτζίας ἢ βαβουτζικάριος· τὸ δ' ὄνομα τοῦτο νομίζουσιν ὅτι ἀνεπλάσθη ἀπὸ τοῦ τῆς δαίμονος Βαυδοῦς. Ἀλλ' οὔτε ἡ ἐτυμολογία εἶναι ὀρθή οὔτε ἡ πρὸς τὸν Ἐφιάλτην συνταύτισις τοῦ Βαβουτζικαρίου φαίνεται ἀκριβὴς καθ' ὅλα. Ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν ἀναφερομένων εἰς τοῦτον δοξασίων τῶν Ἑλλήνων τῶν μέσων χρόνων, τὰς ὁποίας ὁ Ψελλὸς ἐκθέτει, εἶναι αὐτὸ τὸ καὶ κατὰ τὰς σημερινὰς δοξασίας κατὰ τὰ δωδεκαήμερα ἐπιφαινόμενον δαιμόνιον, ὅπερ νῦν κοινῶς λέγεται Καλλικάντζαρος, ἐνιαχοῦ δ' ἄλλα ἄλλα ἔχει ὀνόματα. Καὶ ὁ Βαβουτζικάριος καὶ ὁ Καλλικάντζαρος ἔχουσιν μὲν τινὰς χαρακτῆρας τοῦ Ἐφιάλτου, ἀλλὰ δὲν εἶναι αὐτὸς ὁ Ἐφιάλτης. Τὸ δ' ὄνομα τοῦ Βαβουτζικαρίου συνάπτει ὁ Ρόσ'σα ἐν τῷ μνημονεύοντι πρὸ μικροῦ συγγράμματι τοῦ πρὸς τὴν λέξιν παπουτσῆς καὶ παπούτσι, ἡεὶς ἐλήφθη ἐκ τῆς περσικῆς παπούς· οὐ μόνον ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Τούρκων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων λαῶν τῆς ἐλληνικῆς χερσονήσου, Βλάχων, Βουλγάρων, Σέρβων, εἰσῆχθη δὲ καὶ εἰς τινὰς τῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν, οἷον εἰς τὴν γαλλικὴν, τὴν ἰσπανικὴν, τὴν γερμανικὴν. Εἰς τὸ αὐτὸ πόρισμα εἶχον ἤδη καταλήξῃ καὶ ἐγώ, ἐνισχύει δὲ τὴν γνώμην ταύτην καὶ ἡ ὁμοία παραγωγὴ τοῦ νεωτέρου ὀνόματος τοῦ Βαβουτζικαρίου, ἥτοι τοῦ *Καλλικαντζάρου*. Διότι νομίζω ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο παράγεται ἐκ τοῦ καλὸς καὶ τζαγγίον, ὡς ἔλεγον τὰ ὑποδήματα οἱ Ἕλληνες κατὰ τοὺς μέσους χρόνους· πιθανωτάτην δ' ἀποδεικνύει τὴν ἐτυμολογίαν ὁ παρὰ τοῖς Ἕλλησι τῶν θρακικῶν παραλίων τοῦ Εὐξείνου Πόντου φερόμενος τύπος τοῦ ὀνόματος *Καλιτσάγγαρος* ἀντὶ Καλλικάντζαρος.

Συνηθέστατον καὶ κοινότατον σήμερον ὄνομα τοῦ Ἐφιάλτου εἶναι *μῶρα*· ἡ λέξις ἐκ πρώτης ὀψεως φαίνεται σλαδική, καὶ ἀληθῶς ἐν τῇ πολωνικῇ ἀπαραλλάκτως οὕτω καλεῖται ὁ Ἐφιάλτης. Ἀλλ' ὅταν ἐνθυμηθῶμεν, ὡς καὶ πρὸ ἐτῶν παρετήρησα, ὅτι ἐν βυζαντιναῖς ἐπιφῶδαῖς εὐρίσκομεν ἐπὶ κλησιν *Μωρὰ* τῆς Γίλλοδς, τῆς γνωστῆς καὶ εἰς τὴν Σαπφῶ παιδοκτόνου δαίμονος, τῆς ἐχούσης παραπλησίαν τὴν φύσιν πρὸς τὸν Ἐφιάλτην· ὅτι ἐν τοῖς μαγικοῖς ἐλληνικοῖς βιβλίοις ἀπαντῶμεν ὀνόματα δαιμόνων ὅμοια, οἷον *Μωριά*, *Μωριήλ*· ὅτι ἐν ἀθηναϊκῇ κατάρᾳ τὸ ὄνομα τῆς Μώρας συνάπτεται μετὰ τοῦ παλαιωτάτου τῆς Κηρός· «Κήρα καὶ Μώρα γὰρ σὲ πάρη!»

καὶ ὅτι ἡ λέξις δὲν ἐξηγεῖται ἐκ σλαβικῆς τινος ρίζης, τοῦναντίον δ' ὑπὸ διαφόρους τύπους ἀπαντᾷται ἐν γερμανικαῖς καὶ ῥωμανικαῖς γλώσσαις, πειθόμεθα ὅτι ἂν μὴ ἐλληνικὴ τοῦλάχιστον σφόδρα ἀμφίβολος εἶναι ἡ προέλευσις αὐτῆς.

Ἄλλο δ' ὄνομα κοινὸν τοῦ Ἐφιάλτου εἶναι *βραχνᾶς* ἢ κατ' ἄλλους διαλεκτικoὺς τύπους *βραφνᾶς* ἢ *σβραχνᾶς*. Εὐλογος θὰ ἦτο ἡ ὑπόθεσις ὅτι σημαίνει τὸν προξενοῦντα βράγγον, ἦτοι βραχνάδαν, ἢ τὸν βραγχῶντα, ἦτοι τὸν βραχνιασμένον. Ἄλλ' ὅτι τὸ ὄνομα ἐπλάσθη κατὰ παρετυμολογίαν πειθόμεθα διδασκόμενοι ἐκ βύζαντινῶν συγγραφέων ὅτι παλαιότερον εἶναι τὸ ὄνομα *βαρυχνᾶς*, ὅπου τὸ *υ* δὲν εἶναι βεβαίως πρόσφυμα παρεμβληθὲν διὰ τὴν σύμπτωσιν τῶν συμφώνων. Ἀλλὰ καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο φαίνεται παραφθαρὲν ἐξ ἄλλου παλαιότερου. Τοῦτο δέ, τὸ ἀκέραιον καὶ ἀδιάφθορον, ἀνευρίσκομεν ἐν Κύπρῳ. Ἐκεῖ ὁ Ἐφιάλτης ὀνομάζεται *βαρυπνᾶς* (ἢ κατ' ἄλλον τύπον *γαρυπνᾶς* καὶ κατὰ παρετυμολογίαν *ἀγρυπνᾶς*), εἶναι δὲ σαφὲς ἡ ἐτυμολογία καὶ ἡ ἔννοια τοῦ ὀνόματος. Ὁ Σακελλάριος ἐν τοῖς Κυπρια-124 κοῖς εἰκάζει ὅτι ἡ λέξις εἶναι σύνθετος ἀπὸ τοῦ βαρὺς καὶ πνοή, ὅθεν κατὰ τοῦτον βαρυπνᾶς εἶναι ὁ ἔχων βρεῖαν τὴν ἀπὸ πνοῆς. Ἀλλ' ὥς νομίζω πρέπει μᾶλλον νὰ παραδεχθῶμεν σύνθεσιν ἀπὸ τοῦ βαρὺς καὶ ὕπνος μετὰ τῆς καταλήξεως -ας, τῆς σημαίνουσας τὸν ἀπεργαζόμενον τὸ ὑπὸ τοῦ στελέχους τῆς λέξεως δηλούμενον, ὡς καὶ ἄλλα παραδείγματα διδάσκουσιν, τὸν *σχαπνᾶς*, *καναπᾶς*, *βαρεπᾶς*. ὅθεν βαρυπνᾶς εἶναι ὁ ἐπιφέρων βαρὺν ὕπνον, ὁ ἐν ὕπνῳ βαρεῖ ἐπιφαινόμενος δαίμων, κατὰ τοὺς εἰς τὸν Μέγαν Βασίλειον ἀποδιδόμενους ἐξορκισμοὺς.

Τὸν Βαρυπνᾶν φαντάζονται οἱ Κύπριοι φοροῦντα σκούφον· τοσοῦτον δ' οὐσιωδῶς χαρακτηριστικὸν τοῦ Ἐφιάλτου θεωροῦσι τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς, ὥστε πρὸς δήλωσιν τῆς εἰσβολῆς τοῦ Ἐφιάλτου λέγουσι κατὰ συνεκδοχὴν «ἐτσίλησέ με τὸ σκουφὶν τοῦ βαρυπνᾶ», ἦτοι μ' ἐπλάκωσεν ἡ σκούφια τοῦ Ἐφιάλτου, ἀνθ' οὗ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες λέγουσι «μ' ἐπλάκωσ' ἡ μώρα» ἢ «ἔπαθα μώρα» κττ. Δοξάζουσι δ' ὅτι ὁ κατορθώσας ν' ἀρπάσῃ τὸ σκουφὶν τοῦ βαρυπνᾶ ἀποκαθίσταται ὀλβιος καὶ παντοδύναμος. Ἡ δοξασία ἐπικρατεῖ ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ εἶναι κοινοτάτη καὶ εἰς ἄλλους εὐρωπαϊκοὺς λαοὺς, φαίνεται δὲ κληροδοτηθεῖσα ὑπὸ τῆς ἀρχαιότητος. Πιθανῶς ἦτο καὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας γνωστή, ἔχομεν δὲ ρητὴν μαρτυρίαν περὶ ταύτης τοῦ Ῥωμαίου Πετρωνίου, τοῦ ἐπὶ Νέρωνος ἀκμάσαντος, ὅστις ἐν τῷ Σατιρικῷ αὐτοῦ λέγει περὶ πτωχοῦ αἰφνης καὶ ἀνεξηγήτως πλουτήσαντος: Quom Incuboni pilleum rapuisset, thesaurum invenit, ὅτι δηλ. ἀρπάσας τὸν πῖλον τοῦ Ἐφιάλτου εὗρε θησαυρόν. Ἐκ τούτου δύναται ἴσως νὰ ἐξηγηθῇ καὶ διατὶ ἐπεκλήθη Ὠφέλης ἢ Ἐπωφέλης ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὁ Ἐφιάλτης.

Ἀλλὰ πόθεν προέκυψεν ἡ πρόληψις; Τίνες συλλογισμοὶ ἐπεισαν τοὺς

ταῦτα δοξάζοντας ὅτι τὸ κακὸν πάθημα δύναται νὰ μετατραπῇ εἰς πηγὴν εὐημερίας καὶ δυνάμεως, ἂν ὁ παθὼν κατορθώσῃ νὰ κατὰσχῃ φόρεμα τῆς προσωποποιίας τοῦ νοσήματος ; Ἀθηναϊκὴ δοξασία ἀφελέστατα ἐξηγεῖ τὸ πρᾶγμα, λέγουσα πῶς ἡ σκούφια τῆς Μώρας εἶναι γεμάτη φλωριά· προσθέτει ὁμῶς, ὥσει λησμονοῦσα τὴν ἐξηγήσιν ταύτην, ὅτι ὁ ἄρπάσας αὐτὴν ἡμπορεῖ νὰ κάμνῃ ὅ τι θέλει, ὅπερ δὲν εἶναι βεβαίως πάντοτε εὐκολόν εἰς τὸν πλούσιον.

Ἄλλ' ἐξετάζοντες τὰς τοιαύτας δοξασίας παρατηροῦμεν ὅτι δὲν ἀναφέρονται πᾶσαι εἰδικῶς εἰς τὸν Ἐφιάλτην· διότι παρὰ πολλοῖς λαοῖς ἀπαντῶμεν πληθὺν ὁμοίων, καθ' ὧς ὁ ἄρπάσας φόρεμα δαίμονός τινος ἔχει αὐτὸν τοῦ λοιποῦ ὑποχείριον, πιστῶς καὶ προθύμως ἐκτελοῦντα πᾶσαν θέλησιν τοῦ ἄρπαγος. Ἐκ παμπόλλων παραδειγμάτων σᾶς ἀναφέρω δύο μόνον. Οἱ ναννοφεῖς δαίμονες τῶν γερμανικῶν παραδόσεων φοροῦσι πῖλον ἢ χλαμύδα καλούμενα *nebelkappe* ἢ *tarnkappe* ἢ *helkleit*, καθιστῶντα ἀοράτους καὶ μεγάλην δύναμιν προσδίδοντα εἰς αὐτούς· ὁ ἄρπάσας δὲ τοῦτον τὸν πῖλον ἀποκαλύπτει τὸν πρὶν ἀόρατον νάννον καὶ ποιεῖ αὐτὸν ὑποχείριον. Κατὰ τὰς φαιροϊκὰς παραδόσεις ἡ δύναμις τῶν νάννων ἔγκειται εἰς τὴν ζώνην των, ἧς ἀφαιρεθείσης ἐκλείπει· ὁ δ' ἀφαιρέσας δύναται νὰ τοὺς ἐξαναγκάσῃ νὰ τῷ τεχνουργήσωσιν ὅ τι ἐκποτε θελήσῃ. Ταῦτα μᾶς ὑπενθυμίζουσι τὴν Ἀΐδος κυνὴν καὶ τὸν πέτασον καὶ τὰ πτηνὰ πέδιλα τοῦ Ἑρμοῦ, ὧν πλὴν τῶν φοροῦντων ποιοῦνται χρῆσιν καὶ ἄλλοι θεοὶ καὶ ἡ ῥωες· ἰδίως δ' ἄξιός προσοχῆς εἶναι ὁ περὶ τοῦ Περσέως μῦθος, καθ' ὃν ἐγένετο κάτοχος ὁ ἥρως τῆς κυνῆς καὶ τῶν πεδύλων, ἀφαιρέσας παρὰ τῶν φυλαττουσῶν ταῦτα Νυμφῶν.

Πρὸς τοὺς τοιοῦτους μύθους συναφῇ εἶναι ἐπεισόδια πολλῶν παραμυθίων τοῦ καθ' ἡμᾶς λαοῦ, καθ' ὃ ἡ ἰσχὺς ἢ ἡ ζωὴ δράκοντος ἢ γίγαντος ἢ θηρίου εἶναι ἐγκεκλεισμένη εἰς φόρεμα ἢ σκεῦος ἢ ζῶον, οὗ κύριος γενόμενος ὁ ἥρως γίνεται καὶ τῆς ζωῆς ἢ τῆς δυνάμεως ἐκείνου κύριος. Τὰ ἐπεισόδια παρεμβάλλονται καὶ εἰς ἄλλων λαῶν παραμύθια. Παλαιότατα δὲ πρότυπα αὐτῶν ἀνευρίσκομεν εἰς τοὺς μύθους περὶ τῶν νεύρων τοῦ Διός, τὰ ὅποια κατέσχευεν ὁ Τυφὼν καὶ περὶ τῆς πορφυρᾶς τριχὸς τῆς κεφαλῆς τοῦ βασιλέως τῶν Μεγάρων Νίσου.

Ὅθεν κατὰ ταῦτα φανταστικὰ δαιμόνια διὰ τῆς ὑπερανθρώπου ρώμης καὶ δεξιότητος αὐτῶν ὑπηρετοῦσι τὸν ἄνθρωπον, ὅστις ἤθελε δυνηθῇ ν' ἄρπάσῃ ἐνδυμά τι αὐτῶν ἢ μέλος τοῦ σώματός των, καὶ τὸν καθιστῶσιν ἰσχυρὸν καὶ ὀλβιον. Ἐντεῦθεν γίνεται κατάδηλον διατί ὁ Ἐφιάλτης ἐκλήθη Ὠφέλης καὶ ὁ δαίμων τοῦ Φάουστ Μεγιστωφέλης· διότι καὶ οὗτος, ὡς παρετήρησεν ὁ Ρόσ'ερ, ἐν ταῖς παλαιόταταις γερμανικαῖς διηγήσεσι παρίστατο ὡς ὑπηρετικὸν δαιμόνιον τοῦ σοφοῦ διδασκάλου.

Οἱ μῦθοι οὗτοι καὶ αἱ δοξασταὶ μετὰγουσιν ἡμᾶς εἰς εὐρύτατον συναφῇ

κύκλον παραδόσεων, ἀφηγουμένων πῶς θνητὸς ἔλαθεν εἰς γυναῖκα θεᾶν ἢ θαυμαστὴν τὸ κάλλος δαίμονα διὰ δόλου ἢ διὰ τῆς βίας κατασχὼν φορέματα αὐτῆς. Πολυπληθεῖς φέρονται παρὰ τῇ ἡμετέρῃ λαῶ τοιαῦται παρα- 125 δόσεις, καὶ πολλὰ γένη ἀνάγουσι τὴν καταγωγὴν αὐτῶν εἰς θείας προμήτορας, εἰς Νεραίδας, τὰς ὁποίας ἐξεβίασεν εἰς γάμον ὁ γενάρχης. Ὁ θνητὸς ἐραστὴς, κατὰ τὰς παραδόσεις ταύτας, καταλαμβάνει λουομένας τὰς νύμφας· ἀρπάζει τὰς πτέρυγας ἢ τὸ δέρμα ἢ τὸ ὄστρακον ἢ τὰ ἐνδύματα, ἀλλὰ κατὰ τὰς πλείστας μόνον τὸ μαντήλι τῆς κεφαλῆς, ἥτοι τὸν πέπλον τῆς ἐρωμένης· καὶ αἱ μὲν ἄλλαι ἀναλαμβάνουσιν τὰ παρὰ τὴν ὄχθην καταλειμμένα ἐνδύματα ἢ περιδλήματα αὐτῶν ἐξαφανίζονται· μένει δὲ μόνῃ ἢ τοῦ μανδηλίου στερηθεῖσα, ἥτις ματαίως προσπαθεῖ νὰ πτοήσῃ τὸν ἀρπαγα μεταμορφουμένη εἰς φοδερὰ θηρία. Ἀδυνατοῦσα δὲ διὰ δειμάτων καὶ δι' ἰκεσιῶν ν' ἀναλάβῃ τὸν πέπλον τῆς καὶ μετ' αὐτοῦ τὴν θείαν μορφήν τῆς καὶ τὴν προτέραν δύναμιν, ὑποτάσσεται εἰς αὐτόν, τὸν παρακολουθεῖ εἰς τὸν οἶκόν του, γίνεται σύζυγός του καὶ γεννᾷ ἐξ αὐτοῦ τέκνα. Ἀλλὰ μένει ἄφωνος καθ' ὅλον τὸν χρόνον, ἀποστέργουσα καὶ μίαν λέξιν νὰ εἴπῃ πρὸς τὸν σύζυγον· ἂν δὲ ποτε δυνήθῃ ν' ἀναλάβῃ τὸν πέπλον τῆς, ἐγκαταλείπουσα καὶ οἶκον καὶ τέκνα ἀφίπταται πρὸς τὰς ἀδελφάς τῆς.

Αἱ παραδόσεις αὗται δὲν προσιδιάζουσιν εἰς μόνον τὸν καθ' ἡμᾶς λαόν, ἀλλ' εἶναι τοῦναντίον κοινόταται εἰς πλείστους ἄλλους καὶ δύναται νὰ θεωρηθῶσι καθόλου. Μετὰ τὸν Grimm, ὅστις ἐν τῷ 15^ῳ κεφαλαίῳ τῆς Γερμανικῆς μυθολογίας του ἐπραγματεύθη ἐκτενῶς περὶ τῶν Κυκνείων παρθένων (Schwanjungfrauen), ὡς καλοῦνται ἀπὸ τῆς κυκνεύου μορφῆς, ὑπὸ τὴν ὁποίαν συνήθως ἐμφανίζονται, αἱ περιχαλκεῖς παρθένοι, ὧν μίαν ὑποδουλώνει νεανίας ἀρπάζας τὸ πτέρωμά τῆς, μετὰ τὸν Grimm πλείστοι ὅσοι περισυνέλεξαν ὁμοίας παραδόσεις εὐρωπαϊκῶν λαῶν. Καὶ ἐγὼ αὐτὸς μέγα πλῆθος τοιούτων εὑρον ἐν συλλογαῖς παραδόσεων διαφόρων λαῶν ἀπὸ τῆς ἀπωτάτης Ἀσίας μέχρι τῆς Ἀμερικῆς· ἀρκεῖ νὰ σᾶς ἀναφέρω ὅτι ἐν συλλογῇ παραδόσεων τῶν Ἰθαγενῶν Ἰνδῶν τῆς βορειοδυτικῆς Ἀμερικῆς, ὡς πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐδημοσίευσεν ὁ Franz Boas, ἀνέγνων τέσσαρας ἢ πέντε τοιαύτας.

Εἰς τὸ μεταίχμιον δὲ τῶν παραδόσεων τούτων καὶ τῶν περὶ τοῦ Ἐφιάλτου δύναται νὰ ταχθῇ δοξασία τῶν ἐν τῇ νήσῳ Rügen τῆς Βαλτικῆς Γερμανῶν, καθ' ἣν ὁ Ἐφιάλτης εἶναι συνήθως νεᾶνις ἐρχομένη ἐξ Ἀγγλίας· ὁ παθὼν δύναται νὰ τὴν ἐκδιάσῃ εἰς γάμον, ἂν λάβῃ τὰ ἐνδύματά τῆς· ἀλλὰ πρέπει νὰ τὰ κρύψῃ ἐπιμελῶς, διότι, εὐθύς ὡς ἐκείνη ἀνακτήσῃ ταῦτα, φεύγει ἀνεπιστρεπτί εἰς τὴν πατρίδα τῆς.

Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ μυθολογίᾳ δὲν εὐρίσκομεν ἀπαράλλακτόν τινα μῦθον, ὑπάρχουσιν ὅμως πολλὰ τεκμήρια ὅτι δὲν ἦτο ἄγνωστος εἰς τοὺς Ἕλληνας. Εἶδομεν ὅτι ὁ Περσεὺς ἐμυθολογεῖτο ὡς ἀφαιρέσας τὰς Νύμφας

τὰ θαυμάσια κτήματα αὐτῶν, τὴν κυνὴν καὶ τὰ πέδιλα. Τῆς δ' ὑπὸ θεοῦ ἢ ἥρωος ἐκδιάσεως εἰς γάμον θεᾶς, ἀνθισταμένης καὶ ποικίλας μεταβαλλούσης μορφᾶς, φέρονται παραδείγματα ἐν τοῖς μύθοις περὶ Διὸς καὶ Νεμέσεως, περὶ Πηλέως καὶ Θέτιδος, παραπλήσιοι δ' εἶναι οἱ μῦθοι περὶ ὁμοίου καταναγκασμοῦ ὑπὸ ἥρωος ἐν κλίῳ θεοῦ, οἱοὶ ὁ περὶ Μενελάου καὶ Πρωτέως ἐν ἐπεισοδίῳ τῆς Ὀδυσσεΐας, ὁ περὶ Ἡρακλέους καὶ τοῦ Ἀλίου γέροντος ἢ τοῦ Νηρέως ἢ τοῦ Τρίτωνος. Ἐν πᾶσι τούτοις δὲν ἀναφέρεται τὸ κύριον τοῦ μύθου στοιχεῖον, ἦτοι ἡ ἀφαίρεσις ἐνδύματος τοῦ βιαζομένου. Ἀλλ' ἀπίθανον δὲν εἶναι ὅτι ἐν ἀρχῇ τοιοῦτόν τινα πυρῆνα εἶχον οἱ μῦθοι. Νομίζω δ' ὅτι ἱχνη τούτου διαγινώσκονται ἐν τῇ παρὰ τῷ Σχολιαστῇ τῆς Ἰλιάδος ἐκ τοῦ Ἐρατοσθένους ληφθείσῃ ἱστορίᾳ, καθ' ἣν ὁ Ἑρμῆς ὑφείλετο τὰς ἐσθῆτας λουομένων θεῶν. «γυμναὶ δ' ἐκεῖναι οὖσαι ἠπόρουν τί πράξωσι· γέλωτα δὲ διὰ τοῦτο Ἑρμῆς κινήσας ἀπέδωκεν αὐταῖς τὰς ἐσθῆτας». Ὁ μῦθος παραφθαρεὶς καὶ ἀλλοιωθεὶς ἔλαβε τὸν τύπον παιδιᾶς τοῦ δολοπλόκου θεοῦ, ἀπλῶς σκοπούσης νὰ κινήσῃ εἰς γέλωτα. Θὰ προσέθετον εἰς τοῦτον καὶ τὸν παρὰ Πτολεμαίῳ τοῦ Ἡφαιστίωνος μῦθον περὶ ἀφαιρέσεως τῶν πτερῶν τῆς Ἀρκῆς ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως, ἂν μὴ εἶχε τοσοῦτον δυσφημηθῇ ὁ συγγραφεὺς ἐκεῖνος ὡς τερατολόγος, πλαστοουργήσας τὰ πλεῖστα τῶν ἐν τῇ Καινῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἀναφερομένου καὶ κατ' ἐμὴν γνώμην, ἣν ἐν ἄλλῳ καιρῷ θὰ ἐκθέσω¹⁾ αἱ παρ' αὐτῇ ἱστορίᾳ κατὰ τὸ πλεῖστον δὲν εἶναι αὐθιγὰ ἢ πλασματὰ τῆς φαντασίας τοῦ ἀλλ' ἐτυμολογικοὶ ἢ ἐθιμώδεις ἐπιχώριοι μῦθοι. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ παρέλθῃ ἀμνημόνευτον τοῦτο, ὅτι στοιχεῖά τινα τοῦ ἀπασχολοῦντος ἡμᾶς μύθου ἀναφαίνονται ἐν ταῖς παραστάσεσι τῶν ἀρχαίων περὶ τῶν Φορκίδων Γραιῶν· ταύτας ἀφαιρέσας λάθρα τὸν μόνον ὀφθαλμὸν αὐτῶν ἐδίασεν ὁ Περσεὺς νὰ τὸν βοηθήσωσιν εἰς ἐκτέλεσιν ἄθλου του. Ὁ Αἰσχύλος τὰς ἐπονομάζει κυκνομόρφους, μεταγενέστερος δὲ βυζαντινὸς ποιητὴς κυκνοειδεῖς, ὅπερ μᾶς ὑπενθυμίζει τὰς κυκνεῖους παρθένους τῶν παραδόσεων πολλῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν. Καὶ ὁ πέπλος δέ, ὃν ἀφαίρει¹²⁶ εἰς τὰς προκειμένας παραδόσεις ὁ θνητὸς ἐραστὴς, ἀποτελεῖ χαρακτηριστικὸν γνῶρισμα τῶν Γραιῶν, ὡς μαρτυροῦσι τὰ παρ' Ἡσιόδῳ ἐπίθετα αὐτῶν εὐπεπλος, κρεκόπελος.

Αἱ ποικιλώταται παραλλαγαὶ καὶ ἡ καθ' ἅπασαν σχεδὸν τὴν γῆν διάδοσις τῶν συγγενῶν τούτων μύθων διδάσκουσιν ἡμᾶς σαφῶς ὅτι δὲν εἶναι παραφυάδες ἐνὸς πρωτοθέτου μύθου, ἀπὸ τοῦ πλάσαντος τοῦτον λαοῦ μεταδοθεῖσαι εἰς τοὺς ἄλλους δι' ἐπικαιωνίας πρὸς ἀλλήλους. Ἀλλὰ τοῦναντίον ὅτι τὸ αὐτὸ αἷτιον, κοινὴ τις ἰδέα σύμφωνος πρὸς τὴν ἀντίληψιν τοῦ κατὰ φύσιν ἀνθρώπου περὶ τοῦ προσήκοντος, συνετέλεσεν ὥπως γεννηθῶσιν ὅμοιαι δοξασίαι ἢ ἔθιμα χωρὶς παρ' ἐκάστοις. Πολλῶν μύθων τὴν ἀρχὴν

1) Βλ. Λογογράφ. 1917 τ. 5' σ. 284 κί.

ἀνεξήτησαν νεώτεροι μυθολόγοι εἰς ἀρχαιότατα ἔθιμα, νομίζω δ' ὅτι καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ταύτην τὴν ὁδὸν ἀκολουθοῦντες δυνάμεθα νὰ ὁδηγηθῶμεν ἀσφαλῶς εἰς ἐξεύρεσιν τοῦ λόγου τοῦ φαινομένου. Πιθανὸν δὲ φαίνεται, ὅτι ἔθιμόν τι γαμήλιον εἶναι ἢ ἀφετηρία τῆς γενέσεως τῶν δοξασιῶν καὶ τῶν μύθων περὶ ἀρπαγῆς τοῦ πέπλου ἢ ἄλλου φορέματος τοῦ ὄντος, ὅπερ διὰ ταύτης γίνεται ὑποχείριον τοῦ ἀρπαγος. Διότι ἀληθῶς τὰ παλαιότατα γαμήλια νόμιμα μεγάλην ἔσχον ροπὴν εἰς τὴν διάπλασιν ἰδεῶν καὶ δοξασιῶν, μάλιστα δ' ἐκεῖνα, ὧν καὶ ἐκλιπόντων διετηρήθη ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας ἢ μνήμη ὑπὸ τὸν τύπον συμβόλων κατὰ τὴν τελετὴν τῶν γάμων. Ἐν τούτων εἶναι ἢ δι' ἀρπαγῆς τῆς γυναικὸς συντέλεις τοῦ γάμου, σύμβολον δὲ τῆς ἀρπαγῆς παλαιότατον καὶ συνηθέστατον εἶναι ἢ ἀφαίρεσις τοῦ πέπλου τῆς νύμφης ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς ἢ ἢ ἀντικατάστασις τῶν ἐνδυμάτων αὐτῆς καὶ ἢ ἀφαίρεσις τριχῶν τῆς κεφαλῆς τῆς. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι μέρος σπουδαῖον τῆς τελετῆς τῶν γάμων ἦσαν τ' ἀποκαλυπτῆρια ἢ ὀπτῆρια, οὕτω κληθέντα, διότι ἀφαιρουμένου τοῦ πέπλου ἔδλεπεν ὁ γαμβρὸς τὴν νύμφην. Αἱ ἀπεικονίσεις τοῦ ἱεροῦ γάμου τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας, τοῦ προτύπου τῶν γάμων τῶν θνητῶν, παριστῶσι τὸν θεὸν ἀφαιροῦντα τὸν πέπλον τῆς συζύγου. Ἀναφέρονται δὲ προσέτι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ ἀφιερώσεις τριχῶν τῆς νύμφης τὴν προτεραίαν τοῦ γάμου, καὶ ἀφιερώσεις τῆς καλύπτρας καὶ τῶν ἐνδυμάτων, ὅπερ εἴρορει ὡς κορὴ. Ἐν Σπάρτῃ ἢ κοινὴ εὐρεία περιέτεταν ἐν χαρτὴν τὴν κεφαλὴν τῆς ἀρπασθείσης νύμφης καὶ τὸ ἱμάκιον αὐτῆς ἀντικαθίστα δι' ἀνδρείου. Ὅμοίως καὶ παρὰ Ῥωμαίοις περιετέτοτο ἢ κόμη τῆς νύμφης καὶ ἀπεξεδύετο αὕτη τὴν προτεραίαν τῶν γάμων τῆς τὴν περιπόρφυρον τήθενον, φοροῦσα τὴν ἀπόρφυρον. Ἀλλὰ πολλῆς προσοχῆς ἄξιον εἶναι σημερινὸν γαμήλιον ἔθιμον, ἐξηγοῦν τὴν ἐν ταῖς παραδόσεσι τοῦ καθ' ἡμᾶς λαοῦ ἀναφερομένην ἀρπαγὴν τοῦ μανδηλίου τῆς κεφαλῆς Νεράιδας. Ἐνιαχοῦ τῆς Καλαβρίας ἢ ἀφαίρεσις τῆς καλύπτρας ὑποχρεοῖ τὴν κόρην νὰ νυμφευθῇ τὸν ἀρπάσαντα, ἂν μὴ γυνὴ ἑγγαμος δώσῃ εἰς αὐτὴν ἀμέσως τὴν ἰδικήν της. Τὸ ἔθιμον ἀναφέρεται ἐν τῷ περιοδικῷ *La Calabria* (τ. Χ σ. 21). Δὲν εἶναι δὲ ξένον καὶ ἄγνωστον καὶ εἰς ἡμᾶς τὸ ἔθιμον τοῦτο. Καὶ ἐνιαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἢ ἀρπαγὴ τοῦ μανδηλίου ἀπὸ τῆς κεφαλῆς παρθένου θεωρεῖται σημεῖον ἀρραβῶνος, ἀναγκάζεται δ' αὕτη νὰ νυμφευθῇ τὸν ἀρπάσαντα. Περίεργος δίκη περὶ τοιαύτης πράξεως γενομένης ἐν Καματερῷ τῆς Ἀττικῆς, ἐδικάσθη ἐν τῷ πλημμελειοδικεῖῳ τῆς ἡμετέρας πόλεως τὴν 22 Μαΐου 1892.

Εὐλόγως ἄρα δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι εἰς τὰ τοιαῦτα ἔθιμα ὀφείλουσι τὴν γένεσιν οἱ μῦθοι καὶ αἱ δοξαῖαι περὶ χειρώσεώς τινος δι' ἀρπαγῆς ἐνδύματος ἢ περιβλήματος αὐτοῦ.

Συμμαρτυρεῖ δὲ πως τὴν τοιαύτην ἐκδοχὴν καὶ ἢ γένεσις ἐξ ἄλλου γαμηλίου ἔθιμου ἐπεισοδίου τινὸς τοῦ μύθου. Εἶπομεν ὅτι κατὰ τὰς παρα-

δόσεις τοῦ καθ' ἡμᾶς λαοῦ ἢ κατ' ἀνάγκην γενομένη σύζυγος τοῦ θνητοῦ Νεραίδα τηρεῖ σιγὴν καθ' ὅλον τὸν χρόνον, καθ' ὃν παραμένει ἐν τῷ οἴκῳ. Τοῦτο καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἴσως ἐμυθολογεῖτο περὶ τῆς Θέτιδος τῆς ἐξ αναγκασθείσης νὰ γίνῃ σύζυγος τοῦ Πηλέως Νηρηίδος, ὡς συνάγεται ἐξ ἀπεσπάσματος τοῦ Σοφοκλέους, ἀφθόγγους καλοῦντος τοὺς γάμους αὐτῶν. Τὸ ἐπεισόδιον παρεμβάλλεται καὶ εἰς ἄλλας ἡμῶν παραδόσεις, οἷα λ.χ. ἡ περὶ μεταμορφώσεως τῆς γυναικὸς εἰς χελιδόνα, καὶ εἰς παραμύθια ἄλλων εὐρωπαϊκῶν λαῶν (1). Ὁ ἄριστος γνώστης τῶν δοξασιῶν καὶ τῶν ἐθίμων τῶν κατὰ φύσιν λαῶν Ἄγγλος J. G. Frazer ἐν τῇ περὶ τοῦ Τοτεμισμού μελέτῃ του ἀναφέρει τὸ ἐθιμον τοῦ νὰ τηρῇ σιγὴν ἡ νύμφη ἐπὶ τινὰ χρόνον ἐν τῷ νέῳ οἴκῳ τῆς, τὸ παρά τισι λαοῖς ἐπικρατοῦν σήμερον· εἰκάζει δ' ὅτι εἶναι λείψανον τῶν νομίμων τῶν ἐξωγάμων φυλῶν, ἐν αἷς οἱ ἄνδρες ἄγουσι γυναῖκα ἐξ ἄλλης φυλῆς, ἄλλην γλῶσσαν λαλούσης· διότι κατ' ἀνάγκην αἱ γυναῖκες ἐκεῖναι ἀγνοοῦσαι τὴν γλῶσσαν τῶν συζύγων τηροῦσι σιγὴν ἐν τῷ οἴκῳ.

Ἐκθέτων ὑμῖν τὰ περὶ τῆς εἰς τὴν Ἐφιάλτην ἀναφερομένης δοξασίας ἐσκόπουν κυρίως νὰ καταδείξω ὅποσον ἡ μελέτη τῶν καθ' ἡμᾶς συντελεῖ εἰς τὴν ἐξηγήσιν καὶ διατήρησιν τῆς ἀρχαιότητος καὶ ὅποσον ἀδιάφθοροι ¹²⁷διετηρήθησαν αἱ ἑλληνικαὶ παραδόσεις παρὰ τοῖς Κυπρίοις ἀφοῦ τὸ ἥδη παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς παρεξηγημένον ὄνομα τοῦ Ἐφιάλτου διεσώθη ἄρτιον παρ' ἐκείνοις. Πολλοὺς δὲ θνητοὺς παραδόσεων ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἡ ἑλληνικωτάτη νῆσος, ἥτις ὑπὸ λαογραφικὴν ἔποψιν δύναται νὰ θεωρηθῇ ἀνεκμετάλλευτος. Συνέλεξαν μὲν πολλὴν ὕλην μέχρι τοῦδε καὶ ὁ μακαρίτης Σακελλάριος καὶ ὁ Κύπριος Γ. Λουκάς. Ἀλλὰ καταφανὲς εἶναι ἡ ἀνάγκη σιστηματικωτέρας καὶ μεθοδικωτέρας ἐργασίας, ταύτην δὲ δύνανται καὶ ὀφείλουσι ν' ἀναλάβωσιν αὐτοὶ οἱ Κύπριοι. Ὑπάρχουσιν ἐν τῇ νήσῳ λόγοι τιμῶντες τὴν ἑλληνικὴν ἐπιστήμην, ἐν οἷς ἐπιφανῇ κατέχει θέσιν καὶ ὁ μέλων μετὰ μικρὸν νὰ διαλεχθῇ πρὸς ἡμᾶς κ. Σίμος Μενάρδος, οὗ αἱ μελέται περὶ τῆς Κυπριακῆς διαλέκτου ἐλέγχουσιν ἀγαστὴν πολυμάθειαν καὶ ἐμβρίθειαν κρίσεως. Ἀνερευνῶντες τὰς παραδόσεις τῆς πατρίδος των, ἐξετάζοντες τὰ ἐν τῷ παρόντι καταλείμματα τοῦ παρελθόντος, ὅς εἶναι βέβαιοι οἱ Κύπριοι οὐ μόνον τὴν ἐπιστήμην ὑπηρετοῦσιν, ἀλλὰ καὶ ἔργον ἐπιτελοῦσι κατ' ἐξοχὴν φιλόπατρι, καταδεικνύοντες ὅποσον ἀκραιφνὲς καὶ ἀκήρατος διετηρήθη ὁ ἑλληνισμὸς ἐν τῇ μεγαλονήσῳ παρὰ πάντας τοὺς κλύδωνας τῶν συμφορῶν, τοὺς διαταράξαντας αὐτὴν κατὰ τοὺς μακροὺς καὶ ἀπαισίους αἰῶνας τῆς δουλοσύνης.

Ὑπῆρχεν ἄλλοτε ἐν Κύπρῳ, ὡς λέγει Ρωμαῖός τις ποιητής, ἄλλος ἱερόν, περιφρασσόμενον διὰ χρυσοῦ θριγκοῦ, ὅπου αὐτόματα ἐφύοντο

1) [Βλ. Πολίτου Παραδ. σ. 188.940]

τά ἄνθη καὶ ὅπου δύο ἀνέβλυζον πηγαί, ἡ μὲν μία πικροῦ, ἡ δὲ ἑτέρα γλυκέος ὕδατος. Τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο ἄλλος εὐρίσκαται καὶ σήμερον ἐν τῇ Κύπρῳ. Ἄνθη αὐτοῦ εἶναι τὰ αἰσθήματα τῆς στοργῆς καὶ τῆς ἀφροσιώσεως εἰς τὴν ἑλληνικὴν πατρίδα, ἅτινα αὐτόματα γεννῶνται ἐν ταῖς καρδίαις τῶν Κυπρίων· καὶ αἱ δύο πηγαὶ θαυσιλῶς παρέχουσι τὰ ὕδατά των, ἡ πικρὰ τὰς ἀναμνήσεις τῶν δεινῶν παθημάτων κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τυραννίδος, ἡ γλυκεῖα τὰς πρᾶξεις τοῦ ἐνδόξου ἑλληνικοῦ παρελθόντος. Πίνοντες ἐκ τῶν ὑδάτων ταύτης οἱ Κύπριοι θὰ λησιμονῶσι μὲν τὰς πικρίας ἐκείνης, θὰ ἐνισχύωνται δ' εἰς τοὺς εὐγενεῖς καὶ φιλοπάτριδας ἀγῶνας αὐτῶν ¹⁾).

1) Περὶ τοῦ βρυονῆ καὶ τῆς ἐτυμολογίας τοῦ ὀνόματος βλ. συμπληρωτικὰ τινεζ ἐν Λογογραφ. Α' 361—3.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

